

הלכות קריאת שמע סימן סח

סח שלא להפסיק בפיוטין, ובו סעיף אחד:

א יש מקומות שפוסקים בברכות קריאת שמע לומר פיוטים, וכן נהגין בכל המקומות לאמרם, והמקל נאנו אומרים לא הפסיד. ומכל מקום לא יעלה בשום דבר אפילו בדברי תורה אסור להפסיק ולעסוק (ב) כל זמן שהצבור אומר פיוטים, וכל שכן שאסור לדבר שום שיחה בטלה. ומכל מקום מי שלומד על ידי תהור, שרואה בספר ומתהרהר, לית בה אסורא, דההורא לאו קדבור (ב) (ג) דמי, אלא (ג) שמתוך כך נבואו לדבר ונבואו לידי הפסק, וצ"ל (ד) אין לאדם לפרש עצמו (ז) (ח) מהצבור במקום שנהגו לאמרם ויאמר אותם (ו) עמהם. ועין לקמן סימן צ סעיף י (מהר"ל וד"מ):

א תשובת הרמ"ה
ר"מ בקרק א
מהלכות קריאת שמע
והטור פ"ט אביי
קרא"ש

באר היטב

(ב) דמי. אמנם בשעה שחנן אומר קדיש אסור להרהר בספר, שצריך הרבה לכן בענין הקדיש, פ"ח (ע"י באה"ט סי' קכ"ד סק"ו): (ג) מהצבור. והא"י ו"ל לא היה אומר פיוטים ופיוטנים אלא מה ששדרי הראשונים כגון הקלירי שנהגו ע"ד האמת וכן לא היה אומר יגדל, אמנם המנהגים שנהגו בשדרי התפלה אין לשנות ממנהג מקומו כי י"ב שצרים בשמים נגד י"ב שבטים וכל שבט יש לו שער ומנהג לבד, ומה שנוהג בש"ס הוא שנהג לכל הפנות. ובש"ל האריך בשם גאונים שמצוה לומר פיוטים, וכשפית ר"א וחיית אשר חנה נכו' להטה אש סביבותיו ע"ש. כתב הר"ם מ"ץ סי' פו שמהגו לומר הפיוט ואח"כ מתחיל בברכת יוצר אור שלא להפסיק באמצע הברכה, ואם מתחיל בנחיד לא יאמר שום פיוט באמצע הברכה ככ"ל. וכתב המ"א מיהו ב"ס נ"ד כתב הרמ"א דאסור להפסיק בין ישתבח ליוצר אכל כשאומר באמצע הברכה הוי מעין הברכה, מיהו בפסח שהחננים מאריכים הרבה בנגונים מוטב לומר הפיוט קדם שיתחיל בברכה, דהרב הוי שלא מעין הברכה, ואם שכתב לומר הפיוט עד שגמר הברכה אסור לאמר דלא צריך מעל הנסים בחננה ופזורים ע"ש:

שערי תשובה

[ב] דמי. עכ"ט. ועין פ"ח שטמיר שלא לומר וללמד או על ידי תהור. ובכ"י כתב דבפיוט הקליר וכו' צאין לישותו, אך בפיוטים מאתוונים המפורשים, החושש עצמו וקטנהו בד"ת אריך למעבר הכי: (ג) מהצבור. עכ"ט. ובש"ס כתב שראש בירושלים חובבי ספר הפנות מכת"י מנ"ש ויטל בן מהר"ו וזה"ל שכתב על דבר אביי שכתב מורי לא היה אומר כו', ו"ל: אמר שמואל א"ע שכתב זה אבא מארי ו"ל ראיתי כשנהג ש"ץ בקהל בימים נוראים היה אומר כל הודוים וכל הפיוטים עכ"ל, וישמע חכם ומפני יקח חקמה ומסור השכל עכ"ל הש"ס שכתב שם דברים שיש בהם משהו והכא ושאין בהם ע"ש. ועין בשו"ת מהר"י בן מא"ש ו"ל סי' פו כתב שאם חנן מקויר ענין הברכה קדם שכתב הברכה עליו מקור והוא מנהג פשוט לכל העולם וכן דעת הרב ו"ל בזה (ר"ל רבנו הר"ף) עכ"ל. ובכ"י סי' קיב קתא בזה מדברי הרמב"ם בחשתי המכנה פארהור סי' סו וסי' קטב שאסור בברכות קיש ע"ש. ובמה שכתב החו"ס שראש הקליר הוא ראב"ש, עין במע"מ וכן כוונתו יוסף סי' יג יד ובש"ס נ"ב מההנהגה שנהגו הרבה בזה, ובכ"י כתב ראב"ש תשובת ר"ת המובאות בש"ל בכת"י וכתב שהיא עסקה ורבה, ושם הרגיש מהר"ר בנקיון כפוף דקטות ועוד פיוט אחות אשר לך כנסתה וכתב בישוב הדברים, ומח"כ האריך וכתב דבריו כתב פה פנה נפיש חילתה ודבכתתם צדיפי מנבא, ודבנו הארי"ל ו"ל פלה שהפסוק היה בו נצונו מפשטת ר"א ב"ש כמ"ש מר"ק ובגד"קנים ע"ש:

משנה ברוכה

מה"ר חיים ויטל על אביי, שכתבנה שליח צבור בקהל בימים נוראים היה אומר כל הודוים וכל הפיוטים, וישמע חכם ומפני יקח חקמה ומסור השכל שלא לשנות המנהגים. ובש"ל האריך בשם גאונים שמצוה לומר פיוטים, וכשפית רבי אלעזר וחיית אשר חנה נכו' להטה אש סביבותיו ע"ש. אמנם המנהגים שנהגו בשדרי התפלה, לכלי עלמא אין לשנות כל אחד ממנהג מקומו, כגון (י) מנפח אשכנו לספרד או להפך⁽¹⁾ וכל כהאי גוונא, כי שנים עשר שצרים בשמים נגד שנים עשר שבטים, וכל שבט יש לו שער ומנהג לבד. ולענין דינא, האשכנזים המתפללים עם הספרדים או להפך, יצאו ידי חובת תפלה⁽²⁾. וכל זה רק במנהגים שנהגו בשדרי תפלה, אבל מה שנוהג במגרא או בדברי הפוסקים שלמדו מהמגרא הוא שנהג לכל, ואין רשות לשום אדם לנהג במנהגו: (ד) מהצבור. עין במגן אברהם, דבפסח שהחננים מאריכים הרבה בנגונים, טוב יותר לומר הפיוט קדם שיתחיל בברכת יוצר אור, דכרב הוי הפיוט שלא מעין הברכה, ויהיה חשוב הפסק כשישנה כדי לגמור בלה⁽³⁾; ולכתחלה ראוי לחש לזה ויכדלעיל בסימן סה במשנה ברוכה, עין שם. ואם שכתב לומר הפיוט עד שגמר הברכה, אסור לאמר, דלא צריך מ"על הנסים" בחננה ופזורים: (ו) עמהם⁽⁴⁾. ואם מתחיל בנחיד, לא יאמר שום פיוט באמצע הברכה [אחרונים]. דרך אגב ראיתי להזכיר כאן מה שהרבה מהממונים טועים בראש השנה ויום כפור, בשעה שנגנן חנן מתחילת ברכת יוצר אור: הפיוט של "אורות מאפל אמר ויהי", אסור דף מתחילת הקמון מיד "מלך" או "סלח נא" ואינם מתחילים הברכה מראש, וראוי להזהיר על זה:

ט ענין פריסת שמע, מקומות מקומות יש: יש מקומות שנהגין שפורסין על שמע [פריסת שמע נקרא אמירת ה"ברכו" ש"אנו אומרים] בשביל המתאחרין לבוא לבית הכנסת, אחר גמר סיום תפלת שמונה עשרה בלחש. ויש מקומות שנהגין שפורס השליח צבור על שמע בשביל המתאחרין, אחר קדיש בתרא. ועין לעיל בסימן נד במגן אברהם שמצריך לאלו הנהגין אחר קדיש בתרא, לומר מתחלה קצת פסוקים אם רוצים לומר קדיש וי"ברכו". ועין לקמן בסימן

שער הציון

(ב) רש"א: (ג) פרי מגדים בסימן סד: (ג) רמב"ם ע"ש: (ד) פשוט, דהלא הוא מטעם הפסק כמו שכתב בדרכי משה: (ה) עין בדרכי משה: (ו) מגן אברהם ושערי תשובה ע"ש: (י) פרי מגדים:

הלכות קריאת שמע סימן סט

ביאורים ומוספים

סימן סט

דין פורס על שמע

[משנ"ב בהקדמה]

אף על פניו אין מקדקדקין בקף, לבר משבתות ונקים טובים⁽¹⁾.

(1) ובטעם הדבר שבשבת ויום טוב אין אומרים 'ברכו', כתב הרמ"א לקמן (סי' קלג ס"א) שכולם באים לבית הכנסת קודם ברכו, ולכן לא אומרים 'ברכו' אחרי הקדיש האחרון. וכתב המשנ"ב שם (ס"ק ב) שאפילו אם אירע לאחד שנתאחר לבוא אחרי 'ברכו', מ"מ מסתמא שמע 'ברכו' מהעולים לתורה.

ומטעם זה כתב הגרי"מ טקוצ'ניסקי (ספר ארץ ישראל סי' א אות ב ס"ק ב) שיש נהגים בארץ ישראל שבימי שני וחמישי, וכן בשאר הימים שיש בהם קריאת התורה וכבר שמעו הציבור 'ברכו', שאין אומרים 'ברכו' בסיום התפילה אחרי קדיש בתרא. מאידך, הכף החיים (סי' קלג ס"ק א) כתב שהמנהג הוא לומר 'ברכו' גם בימים שיש בהם קריאת התורה, וגם בשבת ויום טוב, וכן כתב השערי תשובה (סוף סי' רפו) שכך המנהג בארץ ישראל ובמצרים.

[משנ"ב ס"ק א]

אם התפללו עשרה קל אָקד ביהידי, פָּרַח מִפְּנֵיהוּ קָדִישׁ וְקָדְשָׁהּ⁽²⁾ וכו', נָק יתְּפַלֵּל תְּכַף תִּתְפַּלֵּל בְּקוֹל רָם⁽³⁾.

(2) ואם עדיין לא היתה חזרת הש"ץ בעיר או שיש אחד שאינו בקי שלא התפלל, כתב החזו"א (אוי"ח סי' יט ס"ק ז) לצדד קצת שיכול הש"ץ להתפלל אפילו שהעשרה התפללו קודם לכן ביחידות.

ועשרה שהתפללו כל אחד ביחידות, ורוצים להצטרף לשמיעת קריאת התורה, כתב בשו"ת הר צבי (אוי"ח ח"א סי' נב) שאף לדעת הרדב"ז הנ"ל יכולים להצטרף ולקרוא בתורה, כיון שהוא דבר בפני עצמו ולא תלוי אם התפללו בציבור.

(3) ואף שכתב השו"ע לקמן (סי' קא ס"ב) שאין להגביה קולו בשעת תפילת שמונה עשרה, כתב הכף החיים (שם ס"ק ז) שזה אינו בכלל האיסור, כיון שעושה כן בשביל לזכות באמירת קדושה. וראה מה שכתבנו שם ס"ק יב.

[משנ"ב ס"ק ב]

עֵינֵי לְעִיל בְּסִימָן נד בַּהֲגָה דְּצָרִיף לומר מתחלה קצת פסוקים⁽⁴⁾.

(4) שם (ס"ג) כתב הרמ"א לומר קדיש רק אחרי מקצת פסוקים, ובמשנ"ב שם (ס"ק ט) כתב שצריך לומר שלשה פסוקים בשביל קדיש. וכן אם סיים הש"ץ 'ישתבח' קודם שבא מנין לבית הכנסת, כתב לעיל (סי' נג ס"ק יא) שכשיבוא מנין יאמר שלשה פסוקים מפסוקי דומרה לפני אמירת קדיש שאחר 'ישתבח'. וכן כתב לקמן (סי' תקפא ס"ק ד). אמנם לקמן (סי' רלז ס"ק ד) כתב שיאמר קודם קדיש איזה מזמור, ולעיל (סי' נה ס"ק ב) ולקמן (סי' תרכא ס"ק י) כתב שיאמר כמה פסוקים או איזה מזמור.

[משנ"ב ס"ק ז]

וְקָדִישׁ קָדִם "בְּרָכוֹ" בְּעֶרְבִית⁽⁵⁾, וְהוּא נָק מְנַהֵג בְּעֶלְמָא וְלֹא קָפְדִּין בְּהָא קָדִישׁ⁽⁶⁾.

(5) ולענין תפילת מנחה, כתב המור וקציעה (ד"ה ונראה) שדינה כתפילת שחרית, ויכול גם לומר חצי קדיש אחרי 'אשרי' קודם תפילת שמונה עשרה, והתורת חיים (סופר, ס"ק ו) כתב שצ"ע למה לא נהגים כן לענין קדיש.

(6) כאן כתב שבמקצת מקומות אומרים שלשה פסוקים, והוא רק

מנהג בעלמא. אמנם, לקמן (סי' רלז ס"ק ב) כתב בשם השולטן גיבורים שנהגו בקצת מקומות לומר קודם תפילת מעריב "שיר המעלות הנה ברכו" וכו', ויש טעם בזה על פי המבואר בגמ' (ברכות ד, ב) שהרגיל לקרוא קורא, והיינו שצריך לקרוא קריאת שמע מתוך דברי תורה, והוסיף, שמה שאומרים דוקא את המזמור הזה, הוא כיון שכתוב בו "העומדים בבית ה' בלילות", ועוד, שכתוב בו "שאו ידכם קודש וברכו את ה'".

[משנ"ב ס"ק ח]

עֵינֵי בַּהֲגָה בְּסִימָן שְׁמִימָסִים "קַל תִּתְפַּלֵּל גַּם-כֵּן"⁽⁷⁾ וכו', אָבָל קָשִׁישׁ רַב מְנַן הֵם קָמוּ צְבוּר גְּמוּר⁽⁸⁾.

(7) ולומר בסיום התפילה קדיש תתקבל, כתב החכמת שלמה (סי' נה ס"א) ובשו"ת האלף לך שלמה (סי' מא) שלא יאמר, כיון שאי אפשר לומר 'תתקבל' צלותהון דכל בית ישראל, כשאין ציבור שהתפלל, אלא יאמרו קדיש שלם בלי 'תתקבל'. והוסיף, שבשו"ת שבות יעקב (ח"ג סי' ג) כתב שיאמרו קדיש עם תתקבל, וכן כתבו הפקודת אלעזר (סי' ט) והכף החיים (סי' נו ס"ק לז).

(8) אמנם לענין תפילת שמונה עשרה בציבור, כתב לקמן (סי' צ ס"ק כח) שנחשבת תפילה בציבור רק כשיתפללו עשרה אנשים שהם גדולים ביחד. וביאר בשו"ת אגרות משה (אוי"ח ח"א סי' כח) שכל מה שנאמר כאן שמועיל רובו ככולו הוא דוקא לאמירת דבר שבקדושה, שכדי להחשיב שכולם מחויבים באמירת קדושה די ברוב, אבל לענין תפילה בציבור לא שייך טעם זה, וכמו שבדין שיעורים של מצוות וכדו' לא שייך 'רובו ככולו' ואף משהו מעכב, כמו כן גם בשיעור של מספר לא שייך רובו ככולו. [ובשו"ת אגרות משה (שם סוף סי' ל) סיים בצ"ע, אך ראה בתאריכי התשובות שסי' כח הנ"ל נכתב לאחר סי' לז, וכן דעת הגרי"ז מבריסק (תשובות והנהגות ח"א סי' קב) והגרי"י קניבסקי (ארחות רבנו ח"א עמ' נא).

מאידך, בשו"ת מנחת יצחק (ח"ג סי' י וח"ט סי' ו-ז) כתב שכוונת המשנ"ב שלכל ענין נחשב רוב מנין כציבור, ומה שכתב המשנ"ב לקמן (שם), כוונתו שלכתחילה יש להחמיר בתפילת שמונה עשרה שיהיו כל העשרה מתפללים, אך בשעת הדחק יכול לסמוך על רוב מנין, וראה עוד מה שכתבנו לקמן סי' צ שם.

וכשהם ששה שלא התפללו אך שמעו כבר קדושה, כתב הא"א (בוטשאטש, ד"ה שם בהג"ה) שאפשר להתפלל תחילה בלחש ואחר כך לומר את כל חזרת הש"ץ.

ולצורך למנין לתפילת ערבית את מי שכבר התפלל, דעת החזו"א (ארחות רבנו שם) שאי אפשר לצרפו, כיון שאין בה חזרת הש"ץ, ורק לענין תפילת שחרית ומנחה אפשר לצרף גם את מי שכבר התפלל.

[ביה"ד ד"ה אומר אבות]

וְלָפִי דְּבָרֵי הַתּוֹסְפוֹת בְּמִגְלָה [דף כ"ג ע"ב] הַשֵּׁעַם הוּא מְשוּם קָדְשָׁהּ⁽⁹⁾.

(9) ומטעם זה צידד הגרש"ז אדערבך (שו"ת מנחת שלמה ח"א סי' ב) ששלח ציבור ששכח לומר קדושה לא יאמר קדושה בציבור לאחר התפילה, שהרי מדברי הראשונים שסוברים שצריך חזרת הש"ץ בזמנינו אינה אלא בשביל הקדושה, מבואר שאין קדושה בלא ברכה, והוסיף, שזה שלא כמו שכתב בספר מזורי אור (סי' קט) שחזרת הש"ץ נתקנה להוציא את שאינו בקי, ונוסח הקדושה לקיים 'ונקדשת'. ולכן אם שכח לאומרו, יכול לאומרו לאחר התפילה ובלי ברכה, וראה מה שכתבנו במשנ"ב לקמן סי' קבו ס"ק יג.

קג באר הגולה

סט דיין פֿורם על שִׁמְעָה, ובו ב' סעיפים :

א. אִם יֵשׁ כְּנִי־אָדָם שֶׁהִתְפַּלֵּלוּ (א) כָּל אֶחָד בְּפָנָי עִצְמוּ בִּיחֻד וְלֹא שָׁמְעוּ לֹא קִדִּישׁ וְלֹא קִדְשָׁה, עוֹמֵד אֶחָד מֵהֶם (ב) וְאָמַר קִדִּישׁ ו'בְּכָרוֹ' וּבִרְכָּה רֵאשׁוֹנָה (ג) 'יוֹצֵר אוֹר' וְלֹא יוֹתֵר, וְזֶה נִקְרָא פּוֹרָס עַל שְׁמֵעַ, לְשׁוֹן חֲתִיכָה פְרוּסָה, שְׂאִין אוֹמְרִים אֲלֵא קֶצֶת מִמֶּנָּה: הִגָּה (ד) וְעָקְשׁוּ לֹא נִהְגוּ לוֹמַר כָּל בִּרְכַּת 'יוֹצֵר אוֹר', אֲלֵא אוֹמְרִים קִדִּישׁ ו'בְּכָרוֹ' וְהֵם עֹנִים אַחֲרָיו (ה) (ו) בְּרוּךְ ה' וכו'. יֵשׁ אוֹמְרִים שְׂפוֹדֶסִין בְּקִרְיָאֵת שְׁמַע שֶׁל עֲרִבִית (ז) כְּמוּ בִשְׁתַּרְיִת (כִּלְבוּ וְכִי בִשֵּׁם הַר"ן), (ח) וְלֹא נִהְגוּ בֵּן מִשּׁוֹם (ט) דְּלִיקָא קִדִּישׁ קִדֵּם 'בְּכָרוֹ' שֶׁל עֲרִבִית: לְאַחַר שְׂסִימֵו בִּרְכַּת 'יוֹצֵר אוֹר' *אוֹמַר אֲבוֹת וְגִבּוֹרֹת (י) וְקִדְשָׁה ו'אַתָּה קִדּוּשׁ', וְזֶה (י) נִקְרָא עוֹבֵר לִפְנֵי הַתְּפִלָּה. כִּי אֵין עוֹשִׂין דְּבָרִים אֵלֹו בְּפִחוֹת מַעֲשֶׂה מִשּׁוֹם דְּהוּי דְּבָרִים שֶׁבִּקְדֻשָּׁה. יִצְרִיף לְחֹד אַחֵר שֶׁשָּׂה שְׁלֵא שְׁמַעוּ, דְּהִינּוּ רַב הַעֲשֶׂרָה. וְאִם אֵינִם נִמְצָאִים, אִפְלוּ בִשְׁבִיל אֶחָד (י) שְׁלֵא (כ) וְנִן שְׁמַע אוֹמְרִים, וְאִפְלוּ מִי שֶׁשְׁמַע יָכוֹל לִפְרוֹס

פאר היטב

(ה) בדרך ה' רבו'. ואם לא שמעו ברכו רק שמעו הקהל עונים עונה אמן, ע"ל סי' נז ס"ק א: (ב) שמעו. ואם שמעו מהקורא בתורה דיו ואין חוזרין בשבילו, עמ"ה' וזה שמתפללין כל התפלה בשביל א' שלא התפלה, ב"י ד"מ. וכתב המגן מיד בקול רם, דהא עקר הכוונה משום קדושה. וכתב מ"א בסימן נד שאם פורס

משנה ברורה

קל"ג בבית-יוסף דמוכח דמנהגם הוא, דאף אם ארע שלא בא אדם לבית-הכנסת אחר "ברכו" אף-על-פי-כן אין מודקדקין בכך, לכד משפחות וימים טובים^(א), כדאייתא שם; ומכל מקום אין לבטל מנהגם בבית-הכנסת מפני המחלוקת, (ב) אָבל במקום שאין לחש למחלוקת יש להגזי שלא יאמרו השליח-צבור "ברכו" אלא-אם-כן בא אחד אחר "ברכו" ולא שמע קול באותו יום, ואף שפער אמר "יוצר אור" מתר גס-כן לומר בשבילו אף-על-פי שלא יסמך אליה "יוצר אור". וכן מי שפער שמע "ברכו" קדם התפילה, ועתה מתפלל ביחידות והגיע ל"ברכו", ונזדמן לו עשרה אנשים שפער שמע "ברכו", אף-על-פי-כן מתר לפס' על שמע ולומר "ברכו", הוא או אחר בשבילו, כיון דיאמר מיד אחר-כך ברפת "יוצר אור"; אָבל אם תרמי לגריעותא, דהניו שפער שמע "ברכו" או ששמע מהעולים בתורה שאמרו "ברכו", וגם הוא עתה אינו עומד קדם "יוצר אור", אינו יכול עוד לפס' על שמע ולומר "ברכו", הוא או אחר בשבילו:

א (א) **כָּל אֶחָד**. והנרביז בסימן רמא חלק ד פליג על זה וזה לשונו: אם התפללו עשרה כל אחד ביחיד, פרח מניה קדיש וקדושה, כדאמרין ברפתי המון [לקמן בסימן קצד סעיף א], וכיון דפרח מניה, אף-על-גב שאחר-כך נהתברר עשרה, אינם יכולים לחזור ולהתפלל בקדיש וקדושה, ואם תזור והתפללו הוי ברכה לכשלה, עין שם, והובא דכרוי בקצור במגן-אברהם, ובספר מגן-אבירים ובחיי-אדם הביאו דכרוי להלכה, ובתשובת הרמ"ע סימן פד ובדברי-החיים, בדיוי ברכו אות ג, משמע דפוסק בהשלחן-ערוך. אכן בתשובת חתם-סופר חלק אורח-חיים סימן יז כתב דכן עמא דבר מהרד"כ. אכן גם להרד"כ, אם יש אחד מהם שלא התפלל עדין יכול לפרס על שמע וגם לירד לפני התבה, אף לא יתפלל מתחלה התפלה בלחש, רק יתפלל חתף התפלה בקול רם⁽¹⁾, דבכחא גונא לא שייך פרח חובת תפלה מניה, דהוי בשביל עצמו אומר, וכן כתב המגן-אבירים בסימן קכד. והוא הדין דאחד מאותם שכבר יצאו יכול לפרס על שמע ולירד לפני התבה בשבילו, ובדלקמה בשלחן-ערוך, דכיון דיש עלי-פלגנים אחד שלא יצא עדין יבי תפלה, כל ישראל ערבים זה בזה [הרד"כ שם]: (ב) **וְאוֹמֵר קְדִישׁ**. עין לעיל בסימן נד בהגיה דצריך לומר מתחלה קצת פסוקים⁽²⁾: (ג) **וְיוֹצֵר אוֹר**. אף דבומנו פלם בקיאיין ואין צריך לברכת המברך שיוציאן בהברכה, וכל-שכן לפי מה דאירי המחבר שכבר ברכו פלם כל אחד בפני עצמו, מכל מקום סבירא לה להמחבר דאומר **וְיוֹצֵר אוֹר** משום (ד) שלא יהיו נראין ככופרין חס ושלום, שהוא אומר להם שיברכו ואין אחד מהם שיברך, לכך אומר **וְיוֹצֵר אוֹר (ג) ובקול רם, והאחרים שומעים, והשומע ענוה: (ד) **וְעֹבֵר וְכוּ'**. סבירא לן (ד) דכיון שעונים "ברוך ה' המבריך לעולם ועד" תו לא מחוי כופר, מיד דהנה אברכת התורה, ועין באלה נפה ובמגן-אבירים שהסיקו גם-כן לזה: (ה) **כְּמוֹ בְּשַׁחֲרִית**. רוצה לומר, אף אם פלם כבר התפללו כל אחד בפני עצמו: (ו) **וְלֹא נִתְּגוּ בן**. כתב הפריימגרים: נראה ודאי, אם יש אחד שלא התפלל עדין מעריב, יכול לעמוד בפני העמוד עם תשעה שהתפללו ויאמר "ברוך" בקול רם וגם יאמר הברכה ראשונה בקול רם, ויוצא אף להמחבר, ואפשר דיוכל לומר גם-כן הקדיש שקדם שמונה עשרה, עד כאן לשונו: (ז) **דְּלִיכָא קְדִישׁ**. ומשום "ברכו" לחודה (ח) לא קפדין כל-כך. (ו) ואף-על-גב דבקצת מקומות אומרים שלשה פסוקים וקדיש קדם "ברכו" בערבית⁽³⁾, והו רמ מנהג בעלמא ולא קפדין בהאי קדישה⁽⁴⁾, מה שאין כן קדיש שאחר "ישמח" שחירת שהוא מנהג קדמונים קפדין טפי: (ח) **וְקִדְשָׁה וְכוּ'**. עין בהגיה בסמוך שם: "כל התפלה גם-כן"⁽⁵⁾, ועין לעיל בסעיף-קטן א, דדעת הרד"כ דאין לנהג דין עובר לפני התבה אלא-אם-כן יש בהם עלי-פלגנים אחד שלא התפלל עדין. וכתב המגן-אברהם: מיהו נראה לי, דאם אין שם ששה שלא התפללו לא יתפלל השליח-צבור בלחש, רק יתחיל מיד בקול רם, דהא עקר הנהגה בהתנהגה בזה הוא רק משום קדושה, ויאמר הג' ראשונות בקול רם והשאור בלחש, אבל כשיש רב מנין הם כמו צבור גמור⁽⁶⁾. ועין בבאור הלכה: (ט) **נִקְרָא עוֹבֵר וְכוּ'**. ואין זה מצוי פהיום, (ו) משום דרגילין לפרס על שמע בשביל המתאחרין לבוא, אחר גמר סיום שמונה-עשרה בלחש קדם שמתחיל השליח-צבור התפלה בקול רם, ויוציאין על ידו ענין הקדושה ונצריכין לזה בעת שמוקבצין אז בפתח בית-הכנסת לפרס על שמע (ז) שלא יעברו נגד המתפללין. אבל אם ארע שנתאחר לבוא להתפלל אחר התפלה, יוכל לפרס על שמע ולירד לפני התבה: (י) **שְׁלֹא שִׁמְעוּ**. ואם שמע מהעולים בתורה, די, ואין תוזרוז בשבילו, אם לא שהוא עומד עמה קדם ברכת **וְיוֹצֵר אוֹר** אז מתר**

(א) כֹּל זֶה מִן הַרְמֵעַ וְיִדְאָפְרִים וְדִרְהֵחִיִּים וּשְׂאָ: (3) כִּיתִיּוֹסֶף: (4) פְּרִי־גִדִּים: (7) דְּרִכֵּי־מֹשֶׁה: (8) מִגֵּן אֲבֹרֹתָם (1) מִתְּצִית־הַשֶּׁקֶל: (1) לְבוּשׁ, וְעֵין בְּאַלְיָה רַבָּה בְּשֵׁם הַמַּעֲרִי־יִוֵּס־טוֹב: (2) מִגֵּן אֲבֹרֹתָם:

הלכות קריאת שמע סימן סט

באר הגולה 206

ח' בתי יוסף ו' מגלה
כ"ד וכתב קטא ז' שם
בבבבבב

על שמע ולעבור לפני התבה בשביל אותו שלא שמע. והמכל מקום אם אותו שלא שמע בקי לפרס על שמע ולעבור לפני התבה, (יא) מוטב שיפרס (ג) ויעבור לפני התבה הוא משיפרס ויעבור לפני התבה אחר שקבר שמע: הגה ומי שעובר לפני התבה ואמר שלש הברכות הראשונות *שלים כל התפלה ולא נפסיק אף-על-פי שקבר התפלה, אכל האחרים (יב) יכולין להפסיק אחר-כך. וכל-שכן שאם לא התפלל הפורס והעובר לפני התבה (ד) תחלה (יג) *ששלים תפלתו, אף-על-פי שיצטרף לקרות אחר-כך קריאת שמע ולא יסמוך גאולה לתפלה (כ"ב בשם מהר"א). ואסור להפסיק בדברים אלו בין גאולה לתפלה או בקריאת שמע ובכוחותיה, ולכן אסור לשלח צבור להפסיק בין קריאת שמע לתפלה או בקריאת שמע ובכוחותיה כדי לפרס על שמע לאותן הבאים לבית הכנסת לאחר שהתפללו הקהל קדיש וברכו' (יד) והתחיל בבכרית יוצא (ה) אור; אבל בבכרית ערבית שהיא ושות (טו) *יכול (ו) להפסיק להוציא אחרים ידי חובתם; *ומכל מקום איש אחר יכול לפרס על שמע או להתפלל בעצמה כל התפלה, אפילו באותו בית הכנסת שקבר התפלה, להוציא אחרים ידי חובתם, רק שלא יצמד הסנן השני במקום שעמד הראשון, וזהו נראה גנאי לראשונים, דהני כאלו לא יצאו בראשונה ידי חובתם (תשובת מהר"י מינץ סי' ט"ו). ונראה לי דוקא שצדן הראשונים בבית הכנסת אלא שהשלימו סדרם, אבל אם (טז) יצאו הראשונים יוכל לצמד הסנן אף במקום (יז) שעמד (יח) הראשון: ב' *סומא אף-על-פי שלא נראה מאורות מזמיו (יט) פורס על שמע ומקבר 'יוצר המאורות', 'שהוא נהנה במאורות שרואין אחרים שיורוהו הדבר אשר ילך-בה':

באר היטב

כ' אלא יתפלל בסדר ויסמוך גאולה לתפלה ואח"כ יפרס שמע: (ה) אור. אבל אם לא התחיל חזר ואומר ברכו לאותם שבאו לבחכ"נ, ב"י לברש: (ו) להפסיק. בין גאולה לתפלה, ובלא"ה מפסיקים בפסוקים, אבל באמצע ברכות לא נפסיק, מ"א: (ז) הראשון. אפילו סנן הראשון, לברש. כתב במשפטי שמואל שאם הראשונים הוציאו ס"ת וקראו בה אין

משנה ברורה

לפרס בשבילו, וכמו שכתבנו בריש הסימן, עין שם: (יא) מוטב שיפרס. ונעשו נהגו שלעולם האבלים פורסים שמע, ואפילו שמעו ויש אחר שלא שמע, ואינו נכון, כן כתב המגן אברהם. אבל הפרי מגדים יושב המנהג, משום דאין פנאי לבקש איש יודע בין תפלת שמונה-עשרה בלחש, אבל ודאי אם יש פנאי ויש מי שיודע ולא התפלל, ראוי שהוא יפרס: (יב) יכולין להפסיק. וללכת (ט) לדרבם, שהעקר היה רק בשביל הקדשה: (יג) שישלים תפלתו. רוצה לומר, דכל-שכן דלא נפסיק בזה מבין שהתפלה צריכה לו בשביל עצמו לצאת בזה ידי תפלה, אף-על-פי שעל-ידיה יצטרף אחר-כך לקרא רק קריאת שמע ולא יסמוך גאולה לתפלה. ולפי זה, אדם שנתאחר לבוא לבית הכנסת ולא שמע "ברכו" וקדשה, וחושש שמא לא יהיה אחר-כך מנין בבית הכנסת כשיגיע לתפלה, מתר לפרס ולעבור לפני התבה להתפלל כל ה"ח ברכות כדי שיהיה יוכל לומר קדשה, ואחר-כך יקרא קריאת שמע ויעבור לפני התבה ולא יתפלל. אבל המגן אברהם כתב דלכתחלה אין נכון לעשות כן לבטל מצות סמיכת גאולה לתפלה משום קדשה⁽¹⁾, אלא יתפלל בסדר ויסמוך גאולה לתפלה, וזהו הנתיחל. אבל אם לא התחיל, (י) חזר ואומר "ברכו" לאותם שבאו לבית הכנסת: (טו) יכול להפסיק. ורוצה לומר בין גאולה לתפלה, ויהיו אחר סיים ברכת השפיכנו, ובלאו הכי מפסיקין גם-כן בפסוקים⁽¹²⁾. אבל (יז) באמצע הברכות לא נפסיק: (טז) יצאו הראשונים. והוא הדין אם הוא קביעות שיתפללו בזה בית הכנסת כמה פעמים זה אחר זה, אין קפידא [מגן גבורים ושא: (יז) שעמד וכו']. ולא עוד, אלא אם אין סנן לאחרונים יכול אפילו הסנן הראשון להתפלל שנית להוציא גם האחרונים [לבוש וכו']. ופשוט דבזה אין צריך הסנן לעמוד לפני התבה כל עת התפלה, אלא כשיגיעו ל"ברכו" הוא יאמר לפניו קדיש ו"ברכו", ואחר-כך יאמרו בעצמן מ"וצר אור" וקלהא עד גמר שמונה-עשרה בלחש, פי במקומותינו בלן בקיין ואין נוהגין לצאת בזה על-ידי שליח-צבור, ואחר-כך יצמד לפני התבה לחזר התפלה כנהוג עם כל הקדישים שאחר התפלה: (יח) הראשון. כתב במשפטי שמואל, שאם הראשונים הוציאו ספר-תורה וקראו בה, אין מנהג הוא לשניים להוציא ספר-תורה פעם אחת ולקרות בה, ונתן לזה טעם, שהוא משום פגמו של ספר-תורה, שמא יאמרו שמצאו פסול בספר-תורה ראשונה ומפני-כך הוציאו שניה; ואף אם היא ספר-תורה זו עצמו, מכל מקום שמא יאמרו הראשונים שאחרת היא שהוציאו משום פסול שמצאו בראשונה, וגם (יט) שיש פגם לראשונים שיאמרו שלא יצאו ידי קריאה. ומהאי טעמא אם הלכו הראשונים לביתם, (יג) כמו הנתיקים, או (יד) שהוא מקום קביעות שיתפללו פעמים זה אחר זה, אין קפידא. וכל זה מכח מנהגא, אבל מן הדין אין שום אסור בכל גונו, שאין לחש לפגם ראשונה אלא כשהיה עולה לקרות בשניה מי שעלה כבר בראשונה, וגם דוקא אם עולה וקורא מיד זה אחר זה בלי הפסק איש ביניהם, כמו שיתבאר בסימן קמד, אבל כאן שמפסיקים הרבה וגם הוא צבור אחר, אין לחש בזה לכלום [מגן גבורים: (יט) פורס. וגם יוכל ליגר לפני התבה להתפלל⁽¹⁴⁾], דלעיל בסימן נג סעיף יד, עין שם ובמשנה ברורה. יש למנע לקטן שלא יפרס על שמע⁽¹⁵⁾, ומיהו כל שהגיע ל"ג שנים אין מדקדקין אם הביא שתי שערות⁽¹⁶⁾, דברכות קריאת שמע דרבנן [פמ"ג]:

ואם יהיה אז עשרה בבית הכנסת יאמר קדשה. ועין בבאר הלכה: (יד) והתחיל. אבל אם לא התחיל, (י) חזר ואומר "ברכו" לאותם שבאו לבית הכנסת: (טו) יכול להפסיק. ורוצה לומר בין גאולה לתפלה, ויהיו אחר סיים ברכת השפיכנו, ובלאו הכי מפסיקין גם-כן בפסוקים⁽¹²⁾. אבל (יז) באמצע הברכות לא נפסיק: (טז) יצאו הראשונים. והוא הדין אם הוא קביעות שיתפללו בזה בית הכנסת כמה פעמים זה אחר זה, אין קפידא [מגן גבורים ושא: (יז) שעמד וכו']. ולא עוד, אלא אם אין סנן לאחרונים יכול אפילו הסנן הראשון להתפלל שנית להוציא גם האחרונים [לבוש וכו']. ופשוט דבזה אין צריך הסנן לעמוד לפני התבה כל עת התפלה, אלא כשיגיעו ל"ברכו" הוא יאמר לפניו קדיש ו"ברכו", ואחר-כך יאמרו בעצמן מ"וצר אור" וקלהא עד גמר שמונה-עשרה בלחש, פי במקומותינו בלן בקיין ואין נוהגין לצאת בזה על-ידי שליח-צבור, ואחר-כך יצמד לפני התבה לחזר התפלה כנהוג עם כל הקדישים שאחר התפלה: (יח) הראשון. כתב במשפטי שמואל, שאם הראשונים הוציאו ספר-תורה וקראו בה, אין מנהג הוא לשניים להוציא ספר-תורה פעם אחת ולקרות בה, ונתן לזה טעם, שהוא משום פגמו של ספר-תורה, שמא יאמרו שמצאו פסול בספר-תורה ראשונה ומפני-כך הוציאו שניה; ואף אם היא ספר-תורה זו עצמו, מכל מקום שמא יאמרו הראשונים שאחרת היא שהוציאו משום פסול שמצאו בראשונה, וגם (יט) שיש פגם לראשונים שיאמרו שלא יצאו ידי קריאה. ומהאי טעמא אם הלכו הראשונים לביתם, (יג) כמו הנתיקים, או (יד) שהוא מקום קביעות שיתפללו פעמים זה אחר זה, אין קפידא. וכל זה מכח מנהגא, אבל מן הדין אין שום אסור בכל גונו, שאין לחש לפגם ראשונה אלא כשהיה עולה לקרות בשניה מי שעלה כבר בראשונה, וגם דוקא אם עולה וקורא מיד זה אחר זה בלי הפסק איש ביניהם, כמו שיתבאר בסימן קמד, אבל כאן שמפסיקים הרבה וגם הוא צבור אחר, אין לחש בזה לכלום [מגן גבורים: (יט) פורס. וגם יוכל ליגר לפני התבה להתפלל⁽¹⁴⁾], דלעיל בסימן נג סעיף יד, עין שם ובמשנה ברורה. יש למנע לקטן שלא יפרס על שמע⁽¹⁵⁾, ומיהו כל שהגיע ל"ג שנים אין מדקדקין אם הביא שתי שערות⁽¹⁶⁾, דברכות קריאת שמע דרבנן [פמ"ג]:

שער הציין

(ט) לברש (י) בתי יוסף ומגן אברהם ושא: (יא) מגן אברהם: (יב) פרי מגדים: (יג) פרי מגדים: (יד) מגן גבורים:

